

LUNDS
UNIVERSITET

Lunds Universitet
Litteraturvetenskapliga institutionen
Handledare: Bibi Jonsson
2009-01-15

Johanna Dellenlöv
SSLK01

Virginia Woolf

– om hennes feminism

Innehållsförteckning

Inledning	1
Metod och material	2
Forskningsbakgrund	4
Skildringen av kvinnan i historien	5
De tidiga kvinnorättsrörelserna	6
Virginia Woolf	9
<i>The Voyage Out</i> (1915)	11
<i>Mrs Dalloway</i> (1925)	12
<i>A Room of One's Own</i> (1929)	12
Diskussion	13
Ekonomisk frihet	13
Kvinnans sexualitet	14
Utbildning och kvinnligt författarskap	17
Sammanfattning och avslutning	22
Litteraturförteckning	24

Inledning

Feminismen är intressant och fascinerande på många sätt. Redan för över hundra år sedan började kvinnor, och män, att engagera sig i vad som skulle bli en frihetskamp för kvinnans frihet och rättighet i samhället. Den friheten skulle innebära lika rättigheter för kvinnor som för män. Som Natania Rosenfeld skriver i *Outsiders Together: Virginia and Leonard Woolf* (2000, 3) skildrade författarinnan Virginia Woolf genusrelationer i ett patriarkalt samhälle under början av 1900-talet. För även om Woolf tillhörde den övre klassen i samhället var hon exkluderad från det litterära etablissemang på grund av att hon var kvinna och detta måste ha irriterat henne.

Virginia Woolf är inte känd hos gemene man och kvinna som en feminist. Där är det hennes skönlitterära texter som är i fokus. Däremot har hon fått stor uppmärksamhet bland kvinnolitteraturforskare. Det kan bero på att det finns så få kvinnliga författare från den tiden som uppmärksammat könsskillnader och kvinnofrågor och hon är ofta representerad i översiktstexter om feminism. Ett exempel på detta är i Lisbeth Larssons text ”Feministisk litteraturkritik i förvandling” i *Litteraturvetenskap – en inledning* (2006, Staffan Bergsten red.). Där skriver Larsson att Woolf på många sätt är den feministiska ”traditionens förmoder” eftersom hon i *A Room of One’s Own* (1929) tar upp de flesta av frågorna som den feministiska litteraturkritiken kom att arbeta med (Larsson, 123f). Hon har också haft stor betydelse för den kvinnliga självbiografiforskningen där hon står för elimineringen ”av den gamla ordningens ’jag’” och hennes texter blev ”en illustration av identitetspolitikens omöjlighet, ’det kvinnligas’ marginalisering och gränstillvaro” (124). Larsson presenterar även Sandra Gilberts och Susan Gubars teori från *The Madwoman in The Attic* (1979). De menar att termen *palimpsest* kan användas för att karaktärisera den dubbeltydighet som kvinnliga författare måste använda ”i ett samhälle som förnekar dem både som personer och författare”, vilket Woolf gör i många av sina texter (117).

Redan som liten flicka visste Woolf att hon ville skriva och blev efter hand författare. Detta blev verklighet för henne mycket eftersom hon kom från en litterär familj, men också på grund av att skrivandet var grundläggande för att hon skulle överleva. Som John Mepham skriver i biografen *Virginia Woolf. A Literary Life* var hon helt begestrad över att kunna formulera uttryck och tänka ut scener (1993, xiii).

Till familjens hem under hennes uppväxt kom ofta andra intellektuella personer, som W. B. Yeats, på besök. Men trots att familjen var omgiven av många lärda, fick inte Woolf och hennes syster gå i skola. Anledningen till detta var att hennes mor var en traditionalist och ansåg att kvinnan enbart skulle tjäna mannen (Mepham, 6). Woolfs far tyckte att hans hustru hade fel. Han ansåg att om man inte utbildar kvinnor kastar man bort deras liv. Men det var moderns ord som vägde tyngre i denna fråga, och Virginia och hennes syster fick nöja sig med att bli hemskolade av fadern under deras barndom. Efter moderns död skulle de få ta del av undervisning på universitet.

Precis som sin far led Woolf av manodepression. Familjen och nära vänner hade stor betydelse för Woolf genom hela hennes liv och därför förvärrades hennes sjukdom av att hon förlorade många av sina nära, både modern, fadern och två syskon, innan hon uppnått 25 års ålder. Hon hanterade sina känslor gentemot dem genom att använda deras personligheter i skapandet av karaktärer. Hon skrev ofta om tankar och frågor som engagerade henne och därför finns det även många politiska och feministiska texter skrivna av henne. Med det är det inte sagt att hon enbart formulerade sakfrågor i sakprosa. Hon kunde mycket väl låta en skönlitterär gestalt stå för en viss åsikt som egentligen speglade hennes egna.

Metod och material

I min uppsats tänker jag undersöka om ett par av Virginia Woolfs texter uttrycker feministiska åsikter från hennes tid och i så fall på vilket sätt. Ur ett feministiskt perspektiv vill jag titta närmre på följande tre punkter:

- 1 Ekonomisk frihet
- 2 Kvinnans sexualitet
- 3 Utbildning och kvinnligt författarskap

Jag kommer att analysera analyser av Woolfs texter och jämföra hennes texter med texter skrivna av andra företrädare för feminismen. Jag kommer att sätta dessa texter i relation till det patriarkala samhälle som Woolf levde. För att nå fram till vad Woolfs feminism är kommer jag även att ställa hennes texter i relation till varandra. Jag vill undersöka vad hon ansåg var viktigt för kvinnans rösträttskamp och emancipationen i allmänhet. Mitt huvudverk är essäsamlingen *A Room of One's Own*, men jag kommer

även att använda mig av de två romanerna *The Voyage Out* (1915) och *Mrs Dalloway* (1925). När jag i texten refererar eller citerar Woolfs texter kommer jag att använda ”Mrs D”, ”Voyage” och ”Room” som förkortningar istället för att skriva ut hela titeln. Alla översättningar från texterna, både skönlitterära och facklitterära, är mina egna.

De teoretiska texter jag kommer att använda mig av är *Kvinnohistoria. Om kvinnor i litteraturen* (1998) som är en artikelsamling om kvinnans historia. I den finns tre artiklar som jag kommer att använda mig av: ”Vad är kvinnohistoria?” samt ”Kvinnor, makt och demokrati” av Yvonne Hirdman och ”Rösträtt till kvinnor” av Tinne Vammen. *The Ascent of Woman* (2003) av Melanie Phillips är en bok som beskriver suffragetrörelsen i England och idéerna bakom den. Susan Kingsley Kents *Sex and Suffrage in Britain, 1860–1914* (1987) är en analys som fokuserar på kvinnans sexualitet i samband med suffragetrörelsen, och viljan att få frihet och jämlikhet. Natania Rosenfeld har skrivit en analys som heter *Outsiders Together: Virginia and Leonard Woolf* (2000) där hon fokuserar på relationen mellan dem som gifta och professionella, men där Virginia är huvudpersonen för analysen. En mer feministiskt inriktad analys av Woolfs texter är *Virginia Woolf* (1994) av Claire Hanson. *Virginia Woolf: a commentary* (1972) av Bernard Blackstone är en analys där temana frihet, sanning och verklighet är utgångspunkter. Ytterligare en biografi är John Mephams *Virginia Woolf. A Literary Life* (1993) som behandlar Virginia Woolf med fokus på hennes litterära liv där skrivandet var grunden för hennes liv (Mephams, xiii).

Uppsatsen inleds med en introduktion av hur kvinnan har blivit behandlad i historieskildringar samt kvinnans kamp för frihet och jämlikhet. Jag kommer att beskriva kvinnokampen i rösträttsfrågan och feminismens uppkomst samt några människor som haft stor betydelse för dess framgång. Efter det presenterar jag Virginia Woolf som författare och de personer som varit betydelsefulla för hennes författarskap i relation till de texter jag har valt att använda och en kort presentation av verken. Efter presentationen följer diskussionen om Virginia Woolfs texter och om de är feministiska och i så fall hur det är uttryckt i dem, i redan publicerade analyser samt mina egna.

Forskningsbakgrund

Det finns en oändlig mängd texter om Virginia Woolf, både om hennes liv och om hennes texter. Biografierna om henne är alla skrivna med olika teman och fokus; en del fokuserar på hennes författarskap och skrivartekniker, medan andra fokuserar på hennes relationer med andra människor. Woolf har aldrig skrivit någon hel självbiografi, däremot finns en del självbiografiska uppsatser som hon skrev. Hon förde också dagbok under större delen av sitt liv. Dagböckerna och många av hennes brev har blivit publicerade postumt. Alldeles nyligen kom hennes dagboksanteckningar ut i en svensk förkortad version, *Ögonblick av frihet: dagboksblad 1915–1941* (2008). Den är sammanställd av Anne Olivier Bell, Woolfs ättling. Quentin Bell, Woolfs systerson, har skrivit *Virginia Woolf, a Biography* (1972). Nigel Nicholson har också skrivit en biografi över henne som heter *Virginia Woolf* (2003). Katherine Dalsimer skrev en biografi *Virginia Woolf: Becoming a Writer* (2001) där hon vill belysa och förtydliga de åren i Woolfs ungdom när hon blev författare.

Det finns även de författare som har valt att fokusera på Woolfs feminism. En sådan författare är Anne E. Fernald, hennes biografi *Virginia Woolf: Feminism and the Reader* (2006) fokuserar på relationen mellan Woolfs feminism och belästhet. En annan författare är Naomi Black som skrev *Virginia Woolf as Feminist* (2004) där hon genom essän *Three Guineas* (1938) utforskar Woolfs senare feminism. Men återigen, detta är bara ett axplock av alla de böcker som finns om henne.

Till de ovan nämnda böckerna kan tilläggas att det finns hyllrader av analyser av hennes texter. Jeremy Hawthorn skrev *Virginia Woolf's Mrs Dalloway: A Study in Alienation* (1975). En bok som är ett mellanting mellan biografi och textanalys är *The Cambridge Introduction to Virginia Woolf* (2006), skriven av Jane Goldman. Här presenteras Virginia Woolfs liv tillsammans med analyser av Woolfs största verk. Det finns också vidareläsning föreslagen om man vill fördjupa sig i Woolfs liv eller andra analyser av Woolfs texter (Goldman, 1f).

Skildringen av kvinnan i historien

Kvinnan har i historien varit förpassad till en plats i periferin. Vår historia är skriven ur ett patriarkaliskt perspektiv med fokus på krig. I historieböcker är det vem som kom till makten, hur många krig som utspelat sig och hur framgångsrika dessa har varit under den regentens tid som beskrivs mest. Hustrurna till de framgångsrika männen har beskrivits mest med att de födde barn, att de lydde under männen och att de tillhörde ett mindre intelligent släkte. Kvinnan var en passiv bifigur. Det var denna patriarkala historia som var i fokus under historielektionerna fram till 1960-talet. Då vände intresset hos studenterna och de ville istället studera *folkets* historia och perspektivet i undervisningen gick från en skildring av ”diplomati och krig, till ett underifrån-perspektiv på historien”, som Yvonne Hirdman skriver i artikeln ”Vad är kvinnohistoria?” (9). Det är härifrån det man kallar *kvinnohistoria* började växa fram.

Kvinnorna har i historieskildringar fått träda fram ur historiens skugga och fått en plats på scenen. Men det problematiska i skildringen av deras liv är att det finns väldigt få ”positiva” dokument om kvinnor i historien. Istället handlar de om kvinnans ”utestängning, uteslutning [och] diskriminering” (12). Det går inte bara att lägga till kvinnohistorien i den befintliga ”manliga släktforskningen” med ett litet ”och”. Då kvinnorna kommer in ändras hela historien, precis som en kemisk substans ändras om man tillför något (13). Kvinnohistorien ska istället berättas med ett ”hur”, *hur* kvinnor levde, *hur* de generella och vanliga kvinnorna levde. Det är inte bara de unika drottningarnas leverne som ska stå i fokus längre. På detta sätt framkommer det hur låg kvinnans status faktiskt var i samhället. Det är också viktigt att betona att kvinnor inte består av *en* grupp, utan de är lika mångfacetterade som män, där deras klasstillhörighet, ålder, familjestatus, också skiljer dem åt (14).

I litteraturen finns många skildringar om kvinnan, skriven av mannen, där hans suveränitet över henne, både intellektuellt och fysiskt, betonas. Även Virginia Woolf påpekade för sina studenter på 1920-talet att kvinnan var det ”mest studerade djuret i världen” och den slutsatsen man kan dra av kvinnans historia är att den ”blev en massiv bild av eländen och förtryck” (15).

”[G]enushistoria innebär att vi försöker förstå både hur de dåtida relationer mellan män och kvinnor såg ut och vilka konsekvenser detta hade för det samhälle de levde i” (19). De två principerna i genussystemet som enligt Hirdman skapar

kvinnornas underordning är att män och kvinnor hålls isär, inte ens vistas i samma utrymmen eller har liknande egenskaper och den andra är att mannen uppfattas som normen för det som är det mänskliga (ibid.).

Det har nästan uteslutande varit manliga regenter som suttit vid makten i alla tider. Visserligen har det funnits kvinnliga undantag som exempelvis drottning Kleopatra, drottning Elisabeth I och drottning Christina. Att dessa kvinnor har kommit till makten har mer berott på bristen på manliga arvingar vid det tillfället. Dessa kvinnor uppfostrades dock som prinsar. Varken drottning Christina eller drottning Elisabeth I gifte sig. Christinas abdikering från tronen tolkar Hirdman i artikeln "Kvinnor, makt och demokrati" som att det var hennes strävan efter frihet. Hon levde istället ett "exklusivt kvinnoliv" i södra Europa, som *preciöserna* vid samma tid gjorde. Vid början av 1620-talet i Frankrike skapade sig dessa kvinnor, "ett eget rum, en salong, där de kunde umgås som intellektuella varelser" (154). Salongen var en plats enbart för kvinnor där de utvecklade egna maktstrategier, bortom sexualiteten och äktenskapet (155).

De tidiga kvinnorrörelserna

I takt med att monarkins makt i England började ifrågasättas, inleddes ett resonemang kring kvinnans ställning i samhället. John Locke och Thomas Hobbes, två engelska filosofer som grundlade den liberala individualismen "argumenterade för att alla människor var födda lika och fria" (Hirdman, 156). Var kvinnan inräknad i denna fråga om frihet? Svaret är både ja och nej eftersom kvinnan hade en begränsad frihet; den underordnades mannen, familjen och det patriarkala samhället.

Det först tecknet på att kvinnor i England blev inkluderade i det patriarkala samhället, som Melanie Phillips i *The Ascent of Woman* skriver, var i början av 1700-talet. Tre intellektuella och självlärda kvinnor som aktivt ville diskutera istället för att passivt delta i stela visiter, höll litterära aftnar och bjöd in välkända manliga författare att delta (Phillips, 2). De kallade sig "blåsockor" och vidgade vyerna hos kvinnorna, bortom de vanliga gränserna som innebar att sköta om hemmet och vara en lydiga och väluppfostrad hustru. Vid denna tid kunde kvinnor gifta sig av kärlek och man ansåg att kvinnor borde utbildas, men bara så pass att de blev mer intellektuella sällskap till männen (3).

1792 skrev den brittiska författarinnan och feministen Mary Wollstonecraft "Försvar för kvinnans rättigheter" där hon argumenterade för att kvinnor skulle få samma utbildningsmöjligheter som män för att kunna försörja sig själva, utan att behöva gifta sig. Men i texten motsade hon sig själv när hon samtidigt framhävde att kvinnans roll i hemmet var viktig och att moderlighet var en nödvändighet till ett perfekt samhälle. Att ta hand om sina barn rätt innebar sinnlig självständighet och precis som framtida suffragetter riktade sig Wollstonecraft i huvudsak till medelklasskvinnan (11).

William Thompson skrev 1825 *An Appeal of One Half of the Human Race, Women, Against the Pretensions of the Other Half, Men, to Retain Them in Political and Thence in Civil and Domestic Slavery*. Här attackerade han männen och äktenskapet med argument som att män agerade som djur och behandlade sina fruar som slavar. Under denna tid hade ogifta kvinnor fler rättigheter än gifta kvinnor men dessa rättigheter försvann vid giftermål då makarna blev deras målsmän (17). "Den sexuella dubbla standarden", som han också presenterade, handlade om äktenskapsbrott och innebar att män kunde sprida sin vildhavre medan kvinnorna var slaviskt hållna av äktenskapet. Straffet för äktenskapsbrott var mycket strängare för de kvinnor som varit otrogna mot sina män än tvärtom. Det enda sättet de gifta kvinnorna kunde återfå sina medborgerliga rättigheter på var genom juridisk och politisk likhet med män (18). Det är dessa huvudtankar som suffragetrörelsen senare byggde sin kampanj på.

I mitten av 1800-talet var nära trettio procent av Englands medelklasskvinnor ogifta och behövde försörja sig själva. De ansågs som ett misslyckande i samhället och deras vilja att få arbeta och få en egen inkomst la grunden till vad som senare skulle bli den feministiska rörelsen (20f). I *Sex and Suffrage in Britain, 1860–1914* skriver Susan Kingsley Kent att under slutet av 1800-talet hade frihetskämparnas insatser för att kvinnor skulle få rättigheter till egen egendom och tillgång till högre utbildning blivit en verklighet (Kent, 195).

I sin artikel "Rösträtt till kvinnor" skriver Tinne Vammen om de tidiga kvinnorrättsrörelserna. Deras vision var att "samhällsutvecklingen och den kulturella nivån skulle förädlas och bli mera civiliserad, moralisk och harmonisk" (Vammen, 173). De fokuserade på individen och den enskilda människans självbestämmanderätt

och rätt till självförverkligande. Som Kent skriver ville de även att kvinnan skulle få tillbaka sin rättfulla sexualitet. Fram tills nu hade bara ”två extrema modeller av kvinnlig sexualitet” funnits, antingen den oskuldsfulla kvinnan eller kvinnan som nymfoman. Man ville ta bort männens hävdande att deras lustar kom från Skaparen och att de inte hade någon kontroll över dem och samtidigt lära dem från unga år att kvinnan inte är någons slav. Boken som argumenterade för detta heter *The Human Flower*, 1895 av Elizabeth och Ben Elmy och den ville också få kvinnor att ta kontrollen över sina kroppar (Kent, 213).

Enligt Vammen var det kvinnans emancipation i vidare bemärkelse som var i fokus hos de mer liberala rörelserna. Men rösträttsfrågan, skriver hon, drevs av rörelser med mer revolutionär strävan som chartisterna och owenisterna. En central fråga inom denna var *vilka* som skulle inkluderas i väljarskaran. När kvinnors likhet i politiska sammanhang infördes, innefattade den ofta en begränsad politik, till männens fördel (Vammen, 174f). Kvinnorörelserna begränsade inte sin politik till borgarklassen och mellanskikten, de tog även ställning mot prostitution och ”propagerade för moralisk renhet” (175). De engagerade sig också i frågan om arbetskyddslagstiftning var till fördel även för de kvinnor som arbetade i andras hem, den så kallade hemindustrin, eller inte.

Det fanns en rädsla hos allmänheten att kvinnor skulle anta manliga drag när de gav sig in i politiken eftersom ”[m]ännens politiska liv ... var präglad av konflikter och maktkamp” (177). Detta var ett argument för att hålla kvinnor utanför politiken. Men samtidigt menades det att kvinnorna borde inkluderas i politiken eftersom det skulle göra den mer rättvis och civilisationen skulle ta ett kliv framåt. Före år 1900 gjorde rösträttsrörelserna inga stora framsteg på det rikspolitiska planet. Däremot hade de lyckats lokalpolitiskt och kvinnor hade fått kommunal rösträtt, möjlighet att sitta i skolstyrelser och bli föreståndare inom fattigvården (179).

Emmeline Pankhurst den kvinna som tillsammans med sin dotter Christabel Pankhurst blev frontfigur för de militanta suffragetterna (Women’s Social and Political Union, WSPU). De satte igång med rösträttsrörelsen på nytt efter en period av tystnad mellan 1870–1905 (Kent, 184). Vammen skriver att WSPU skilde sig åt från andra rörelser i valet av aktionsformer och politisk stil och motiverade anhängare på nytt. De förde kvinnopolitik via pressen och påkallade uppmärksamhet genom

uttalanden och aktioner och är kända för att de hungerstrejkade när de blev arresterade. Deras aktioner baserades på aktiv eller passiv civil olydnad och de tog till drastiska handlingar för att höras (Vammen, 171).

Samtidigt med första världskriget ville regeringen ha nyval, men soldater fick inte vara med och rösta (den gamla valrätten sa att endast de som bott på samma ställe i tolv månader före 15 juli under valåret fick rösta) som Kent skriver. Suffragetterna tog då tillfället i akt att återigen kräva att kvinnorna skulle få vara med och rösta.

1918, som belöning för kvinnornas engagemang i krigsinsatsen, fick husmödrar över trettio år rätten att rösta. Inte förrän 1928 fick kvinnor i England rösträtt på samma villkor som män (Kent, 220ff).

Virginia Woolf

Virginia Woolf kom att betyda mycket för samtida och framtida feminister. Hon föddes den 25 januari 1882 i London som Adeline Virginia Stephen. Hennes far Sir Leslie Stephen var en mycket välrenommerad författare och kritiker. Han var också redaktör för stora tidsskrifter. Hennes mor hette Julia Stephen.

Goldman beskriver i *The Cambridge Introduction to Virginia Woolf* hur många av den tidens framstående intellektuella besökte familjens hus i London. Enligt henne själv var Woolf uppväxt i ett intellektuellt och litterärt hem, det var dock trångt eftersom de var åtta syskon (2). Barnen hade fri tillgång till hembiblioteket och fadern uppmuntrade Virginia till att låta fantasin och kreativiteten flöda. Hon och hennes helsyskon skrev en tidning som de gav ut till sina föräldrar en gång i veckan. De hade ett starkt band till varandra men tyvärr blev Virginia sexuellt utnyttjad av sina äldre halvbröder under barndomen och tonåren, vilket satte djupa spår i henne. Rosenfeld skriver i *Outsiders Together* att Woolf i den självbiografiska textsamlingen *Moments of Being* har skildrat dessa händelser där hon ingående beskriver sina bröders övergrepp (24f).

1897 började Virginia skriva dagbok om vardagligheter och familjehändelser men också vad hon och hennes far diskuterade och vad hon fick lära sig av honom. Mellan 1895 till 1904 förlorade hon båda sina föräldrar och sin halvsysster. Hon blev djupt deprimerad vid dessa tillfällen och försökte begå självmord när fadern dog. Syskonen flyttade nu för att börja om på nytt och 1905 började Woolf arbeta som

lärare i litteratur och Bloomsburygruppen bildades. Den bestod av bland annat syskonen Vanessa, Virginia och Thoby samt Clive Bell och Leonard Woolf. Enligt Goldman har "Bloomsburygruppen ... karaktäriserats som en liberal, pacifistisk, och ibland libertin, intellektuell enklav av Cambridgebaserade privilegier" och många av Woolfs feministiska tankar började ta form i detta sällskap (Goldman, 8). Woolf hade många homosexuella vänner vid denna tid och hon blev känd för att flirta med andra kvinnor då hon fann sig "mottaglig för deras kvinnliga charm" (9).

Under 1909 började Woolf engagera sig i den kvinnliga rösträttskampen, men hon var missnöjd med hur rörelsen sköttes (12). 1912 friade Leonard Woolf till henne och de gifte sig. Han fungerade som en mentor för henne och detta satte ibland hans egna karriärsträvanden i skuggan. Ett exempel är att han förmodligen inspirerade Woolf till delar i *The Voyage Out* med sin roman *The Village in the Jungle* (14). 1915 publicerades *The Voyage Out* äntligen av Woolfs halvbror och 1917 köpte paret Woolf en egen tryckpress. The Hogarth Press var född och de flesta av parets verk publicerades på förlaget. På grund av Virginias mentala hälsa avråddes hon och Leonard från att skaffa några barn och detta tror jag är en stor faktor till att hon kunde gräva ner sig i sina tankegångar och sitt skrivande som hon gjorde.

1922 träffade Woolf Vita Sackville-West som, enligt Goldman, tillsammans med Vanessa och Leonard skulle betyda mest i Woolfs liv. 1925 publicerades *Mrs Dalloway* som var en narrativt experimentell roman. Samma år inledde hon en sexuell romans med Vita som var baserad på ömsesidig attraktion. Den varade under hennes mest produktiva period men deras makar satte senare stopp för romansen. Året efter alla kvinnor fick rösträtt i England publicerades *A Room of One's Own* där hon hade sammanställt föreläsningar om "kvinnor och litteratur" (19).

1930-talet kantades av många dödsfall, låg kreativitet och politisk kamp för Woolf och hennes man. Hon stod bakom sin mans politiska engagemang i Labourpartiet och själv skrev hon mer politiskt inriktat än innan, som Rosenfeld skriver. Woolf engagerade sig i Women's Co-operative Guild och publicerade ett verk med självbiografier skrivna av arbetarklasskvinnor (97). Hon skrev introduktionen och beskriver här hur hennes egna åsikter hade gått från att vara fientliga till att hysa sympati för dessa utsatta kvinnorna. I introduktionen tar hon också till uppgift att "översätta" de vanliga kvinnornas tankar för den mer bildade skaran som utgjorde

läsarna hos Hogarth Press (12). 1935 var Woolf med i Cambridges anti-fascistiska utställning, men blev irriterad då hon ansåg att kommittén ignorerade kvinnofrågor. Rosenfeld framhäver att Woolf i *Three Guineas* (1938) beskriver kvinnans status som outsider i samhället och även Woolf antog rollen som en själv (23). Den 28 mars 1941 tog Virginia Woolf sitt liv hennes återkommande sinnessjukdom.

The Voyage Out

The Voyage Out är Virginia Woolfs debut. Enligt Goldman ville Woolf ”reformera romanen” med denna och hon ”utmanar [också] konventionell fiktiv skrivmetod” (Goldman, 40). Romanen kom ut 1915 och tillhör de verk av Woolf som är lättare att läsa eftersom hon inte har börjat använda sig av mer avancerade skrivtekniker än.

Romanen utspelar sig år 1905 och handlar om den moderlösa Rachel som är uppväxt i Richmond hos sina fastrar. Hon är mycket musikaliskt begåvad men väldigt isolerad socialt och omedveten om det manliga könets vilja och lustar. Tillsammans med sin far, moster och farbror reser hon till Sydamerika på faderns lastfartyg. På vägen dit kommer ytterligare två passagerare ombord på båten, nämligen Richard och Clarissa Dalloway (senare huvudpersoner i *Mrs Dalloway*). Rachels syn på Clarissa är att hon verkar lite tråkig medan hon fascineras av Richards liv och hans tankar om kvinnors rätt att rösta. Tillsammans med Richard upplever Rachel sin första kyss, i ögonblicket tyckte hon att det var rätt, men efteråt kändes det helt fel.

Hennes moster Helen vill lära henne vad verkligheten säger om män och deras behov och lustar. Hon vill även lära Rachel att socialisera. Hon erbjuder sig att tillsammans med sin man ta ansvar för Rachel medan de tillbringar vintern i deras villa i Santa Marina, en av Woolf påhittad engelsk koloni. Väl där träffar Helen och Rachel gästerna som bor på hotellet i närheten och de börjar umgås. Speciellt tilldragande är de unga intellektuella engelsmännen Terence Hewet och St John Hirst. Under tiden de tillbringar i Santa Marina går de på upptäcktsfärd i bergen, åker längs med floden för att besöka urbefolkningen och går på dans på hotellet. Rachel och Terence blir förälskade och förlovar sig. Efter två veckors förlovning får Rachel plötsligt huvudvärk, feber och hallucinationer. Trots allas vakande över henne och två doktorers vård, dör hon. Terence blir då förtvivlad, men samtidigt rofylld över den korta lycka de fick.

Mrs Dalloway

Tio år efter *The Voyage Out*, 1925, publicerades *Mrs Dalloway*. I denna roman laborerar Woolf med den *inre-monolog tekniken* som innebär att författaren skriver utifrån en karaktärs perspektiv. Det är karaktärens tankar och intryck som får beskriva omvärlden och driva historien framåt.

Mrs Dalloway handlar om en dag i 51 åriga Clarissa Dalloways liv. Det är en junidag i London 1923 och Clarissa har anordnat en fest på kvällen där familjens vänner och även premiärministern kommer att närvara. Romanen inleds med att Clarissa ska ut och handla blommor. Hon ser tillbaka på sitt liv och undrar om hon har gjort rätt i att gifta sig med den framgångsrike Richard och inte hennes första kärlek, Peter Walsh.

Det finns även en parallellhistoria i romanen. Den unge krigsveteranen Septimus Warren Smith spenderar denna dag i parken tillsammans med sin hustru Rezia. Han är deprimerad och begår självmord efter ett besök hos en välkänd doktor. Denna nyhet når Clarissa på kvällens tillställning men hon tycker inte synd om honom. Hon blir glad åt att han gjorde det, själv hade hon inte gjort det, utan hon hade bara flytt (*Mrs Dalloway*, 203).

A Room of One's Own

Den samhällskritiska skriften *A Room of One's Own* är en essäsamling som publicerades 1929. Vid det påhittade universitet Oxbridge (en sammansmältning av universitetet Oxford och Cambridge) är huvudpersonen Mary med om olika händelser som i sin tur får representera problemen som Woolf diskuterar. Hennes huvudfråga är varför det finns så få kvinnliga författare i världen. Hon diskuterar också om litteratur gjord av kvinnor, för kvinnor och om kvinnor i historiska skildringar (*Room*, 1). Hon diskuterar också de mer metaforiska betydelseerna av titeln, ”att ha ett eget rum” och att som kvinna tjäna egna pengar och poängterar att man ska leva i takt med *verkligheten* (95) och se människor i relation till verkligheten, inte till varandra (98).

Diskussion

Precis som många andra författare lät sig Woolf influeras av sin omvärld och personer i sin närhet när hon skapade sina karaktärer. Hennes syster Vanessas personlighet och konstnärlighet gav Woolf inspirationen till bland andra karaktären Rachel Vinrace i *The Voyage Out*. Det var Vanessa som var hennes ”egentliga mottagare”, den hon skrev för (Goldman, 18). Vanessas man Clive Bell läste och kommenterade utkast till romanen samtidigt som han uppmuntrade hennes talang för kontraster (10). I ett av utkasterna 1909 motsätter han sig dock Woolfs sätt att porträttera män och kvinnor. Detta medförde, att ingen fortsättningsvis fick läsa några av hennes utkast eftersom han la sig i hennes sätt att skriva (Mephram, 25). De fördomar Woolf hade mot män förklarade hon med att de inte har rätt till att döma sitt eget kön. Därför är det också Woolfs syn på världen som representeras i hennes verk (Goldman, 43).

I den här diskussionen kommer jag att ta upp en del av de tankar som Woolf formulerade som viktiga för kvinnans emancipation. Den första är ekonomisk frihet, den andra den kvinnliga sexualiteten och den tredje utbildning och kvinnligt författarskap. Som jag nämnt tidigare kommer jag att använda mig av tidigare publicerade analyser för att finna argument som behandlar dessa ämnen. Även mina egna tolkningar av texterna kommer att behandlas.

Ekonomisk frihet

Precis som Mary Wollstonecraft ville Woolf att kvinnor skulle få samma utbildningsmöjligheter som män för att kunna bli självförsörjande. De skulle inte, som William Thompson skriver, behöva vara tvungna att gifta sig och bli slavar till männen. Båda könen ska stå lika både politiskt, juridiskt och som i Woolfs fall även intellektuellt. Med en egen inkomst, kanske 500 pund om året, ska detta bli möjligt. Men, som Woolf skriver, till och med männens motsättning till den kvinnliga emancipationen verkar ibland vara mer intressant än själva emancipationen. Detta på grund av männens förmåga att alltid förstora saker och ting (*Room*, 46). Männen var, enligt Woolf, livrädda för att de skulle förlora sin överlägsenhet gentemot kvinnorna om de skulle bli likställda i samhället och denna rädsla var en fara för emancipationen eftersom den tog energi och plats ifrån den. Men, som Tinne Vammen skriver, borde kvinnans inträde i politiken göra samhället mer civiliserat och harmoniskt än om bara

männen är politiskt engagerade.

I *A Room of One's Own* är det framförallt kvinnan och romanen och frågan om hur kvinnan skulle kunna ägna sig åt författandet på samma villkor som mannen som är i fokus. Men, menar Woolf, ända in på 1800-talet var det svårt för en flicka att för det första få ha ett eget rum och för det andra att ha ett tyst rum, så vida hennes föräldrar inte var rika eller adliga. Eftersom hon inte hade mer pengar än att det täckte klädesbehovet, kunde hon inte åka någonstans där hennes familj inte störde henne, som hennes manliga likar kunde. Även de böcker hon läste påverkade henne negativt, ingen sa heller till henne att utforska sin talang "[d]en kvinnliga kompositören är idag där skådespelerskan befann sig på Shakespeares tid" skriver Woolf (*Room*, 45).

När Woolf skriver att man som kvinna måste ha 500 pund om året, menar hon att för att ha "intellektuell frihet [är man] beroende av materiella ting. Poesi är beroende av intellektuell frihet. Kvinnor" fortsätter hon "har alltid varit fattiga" och då inte "haft någon chans alls att skriva poesi" (93). Lagen som erkände kvinnans rätt till sin egendom byggde en bra grund till kvinnors möjligheter att författa. Den viktigaste förutsättningen för att kvinnor ska kunna skriva överhuvudtaget är att de måste skapa sig en egen sfär. Ett eget rum där deras genier kan utvecklas och där de kan låta fantasin flöda. En plats dit männen inte har tillträde, liknande rummen som preciöserna under tidiga 1600-talet hade. Med pengar följer att man kan äga några nödvändiga saker; för en kvinna som vill författa är detta en tyst vrå, papper och penna.

Kvinnans sexualitet

Rosenfelds analyser behandlar som sagt Woolfs texter med äktenskapet i fokus. I *The Voyage Out* anser hon att det tidigt i romanen finns tecken på incest och fel sorts kärlek när mr Dalloway säger att Rachel har exalterat honom till att kyssa henne. Rachels moster antyder också att Rachels far ska ha hanterat sin flicka med viss incestuösa metoder (Rosenfeld, 26). Rosenfelds slutsats är att kvinnan är offret, vars ansikte får mannen att vilja göra saker med henne, på det sättet blir kvinnan också fresterskan (30).

George Duckworth, Woolfs äldre halvbror, blev symbolen för det hatade och skenheliga i det patriarkala och viktorska samhället personifierad i Woolfs texter

genom att han förgrep sig på henne och hennes syster (24). Hon försvarade sig genom att övertala sig själv att hennes hjärna var av högre rang än kroppen, brodern skulle inte komma åt hennes intellekt. Enligt Rosenfeld har Woolf i *The Voyage Out* skildrat dessa övergrepp bland annat genom Terence uppmaning till Rachel när hon ligger i feber. Han säger att hon ska ”föreina kropp och intellekt för önskan att komma ihåg någonting” (25).

Även om inte offret, den fiktiva Rachel som Woolfs alter ego, är gift med förövarna Mr Dalloway och Rachels far (de fiktiva karaktärerna av George), kan man ana att det patriarkala i samhället ser kvinnan som en slav. ”Richard tilltalar Rachel som jämlike [precis innan kyssen], men begravs av ’underbara maskulina historier’. Lust är tydligen ett manligt privilegium, som hålls undan kvinnor ... det exklusiva privilegiet hos kolonistören, med hans banala historier av äventyr” (27).

”Handlingen föreslår en rädsla för sexuell kränkning, precis som en känsla att kvinnans intellekt är hotat av mannens sexualitet – och inte tvärtom” (30). Denna dubbeltydighet av den unga flickan på väg mot självständighet men som samtidigt är ett offer för hur andra, speciellt män, ser på henne är temat och skildrar kvinnors situation i Woolfs samtid. ”I *The Voyage Out*, är manlig sexualitet orsaken till kvinnans fall – inte från charm, utan från mental jämvikt och fysisk hälsa” (31). Detta gäller inte bara hur Woolf ser på sin brors övergrepp utan också hur hon ser på männen i samhället. Goldmans tolkning av Rachels förlovning är att den krossar hennes artistiska potential och utveckling för att Terence ska utveckla sin kreativitet och få en blomstrande karriär (Goldman, 44).

Woolf skriver att i samhället är kvinnan oviktig, men i litteraturen är hon av största betydelse. ”Hon dominerar kungars och erövrars liv i romanerna; i verkligheten blev hon slavinna till den första pojke vars föräldrar satte en ring på hennes finger” (*Room*, 36). Men, som Rosenfeld skriver, i litteraturen yttrar kvinnan visa ord, men i verkligheten kunde hon varken läsa eller stava och tillhörde sin man. Det kan verka hårt att benämna kvinnan som slav till mannen, men nödvändigt för att få uppmärksamheten till debatten. Samhället förbjöd kvinnan som en egen sexuell varelse med lust, hon skulle bara vara tillgänglig när mannens lustar slogs till (Rosenfeld, 19).

Mrs Dalloway är ett relationsdrama där Woolf vill ”kritisera det sociala systemet [genom] att visa hur det fungerar” (12). Rosenfeld tar upp diskussionen om äktenskapet som Woolf porträtterar. Frågan om Elizabeth, Dalloways dotter, kommer att ingå ett äktenskap där hon blir underordnad eller om hon kommer att få en karriär, återstår för läsaren att tolka. Tanken om Elizabeth är rebell eller inte är inte explicit uttryckt i romanen, men dubbeldeckaren som Elisabeth åker med ut på landet får stå som en metafor för hennes valmöjligheter inför livet (108).

Vidare beskriver Rosenfeld att metaforen för Rachel Vinrace är en sjöjungfru som ”går under” av febern. Detta är ett av Woolfs sätt att beskriva ett ”uppslukande äktenskap – kvinnans ego, överväldigad av ett manligt ethos, som delar henne, simultant avskrapande med fixering på den undre delen, som till slut förgör sig självt” (10). “Det finns inget socialt eller politiskt utrymme för en ung kvinna som hon [Rachel] att utvecklas som artist samtidigt som hon blir gift” (Goldman, 42). Rachels personliga utveckling, romantiska äventyr och hälsonedgång menar Goldman exponerar och kritiserar Woolfs tankar om det brittiska imperialistiska samhället och klasssystemet som sätter männen i första rummet.

Precis som Susan Kingsley Kent vill Woolf att kvinnan ska återta sin sexualitet och inte anse den vara vare sig något fult eller något heligt; den är en rättighet. Kanske utvecklar Woolf därför sin relation med Vita Sackville-West. Woolf anser att det är hennes rättighet som kvinna att få utforska sin sexualitet. Om hon utforskar andra kvinnor, kanske hon lär känna sig själv och sitt intellekt samtidigt som ingen dömer hennes sexualitet. Kanske ingen är slav i en homogen relation? Det är kanske inte heller bara kärleken till en man som är äkta. Kanske hon som kvinna kan finna den hos en jämlike?

Detta är dock bara mina spekulationer. Men i hennes texter finns scener som bjuder in till lesbiska tolkningar. Goldman har gjort en biografisk tolkning av *The Voyage Out*. Rachel beskrivs som omfamnad med Helen och de rullar runt på marken. Men eftersom Terence ingriper snabbt och också kastar sig in i leken, kan det betyda att hon inte får uppleva det ”äventyr” som en lesbisk erfarenhet skulle ha gett henne (Goldman, 45). Det lesbiska temat återkommer också i *Mrs Dalloway* när Clarissa kommer ihåg en kyss hon fick av sin ungdomsväninna Sally Seton. ”Sally stannade; plockade en blomma; kysste henne på läpparna. Hela världen kunde ha vänt sig upp

och ner! De andra försvann; där var hon ensam med Sally. Hon kände det som om hon hade fått en present, inslagen, ombedd att bara ha den, inte att se på – en diamant” (*Mrs D*, 40). Diamanten, menar Goldman, står för symbolen av förlorad lesbisk erotik men också som modellen för Woolfs virvelliknande skrivmetod (Goldman, 54).

En fråga som har uppkommit i senare genusteori av bland annat Judith Butler är om det bara finns två genus (Rosenfeld, 195). Vita Sackville-West, Woolfs bisexuella väninna, ansåg sig tillhöra ett mittemellan kön, eller som om hon vandrade mellan kvinnliga och manliga faser (120). Man kan också tolka de tillfällena i Woolfs texter, som enligt en del teoretiker uttrycker lesbiska scener, som att de egentligen står för en barnslig lek (*The Voyage Out*) eller en vänskaplig kyss väninnor emellan (*Mrs Dalloway*).

Det kända yttrandet 'Cloe likes Olivia' i Woolfs fiktiva författarinna Mary Carmichaels roman har blivit en signatur för lesbisk litteratur. Relationer kvinnor emellan har tidigare skildrats med avundsjuka eller liknande. Men Woolf betonar att dessa förhållanden har beskrivits för enkelt, mycket har utelämnats eftersom de har skrivits utifrån männens synvinkel. Ibland, menar Woolf, tycker kvinnor om varandra utan att ha en sexuell baktanke. Kvinnor har i historien heller inte blivit sedda av det andra könet, bara i relation till det. Woolf filosoferar vidare och vänder på tankarna och undrar hur det hade varit om män bara hade blivit porträtterade ”som älskare till kvinnor och aldrig som vänner till andra män, soldater, tänkare, drömmare” (*Room*, 72). Hur hade inte litteraturen fått lida då? Vi hade inte haft Othello eller många andra av Shakespeares verk. Men faktum är, som Woolf skriver, att det är precis så det har varit, fast för kvinnor. De intellektuella dörrarna har i alla tider varit stängda för dem.

Utbildning och kvinnligt författarskap

Woolfs fiktiva alter ego Mary i *A Room of One's Own* blir nekad inträde till biblioteket för att hon är kvinna. Hon blir ombedd att återkomma när hon har en manlig bekant med sig. Utan fritt tillträde till biblioteket kan hon inte studera och inte heller bli utbildad. Även om detta parti i texten är en del av Woolfs narration har det varit kvinnans verklighet att vara utesluten från de intellektuella kretsarna. Woolf hade detta synsätt nära inpå som en liten flicka när hennes mor inte ville att hon och hennes syster skulle gå i skolan. Woolf ansåg, precis som sin far, att kvinnan var en

egen tänkande varelse som hade minst lika stort intellekt som män och att de också förtjänar en utbildning på lika villkor. Men samtidigt ansåg hon att det krävs olika slags övningar för kvinnors och mäns hjärnor för att de ska arbeta bäst eftersom nerverna i hjärnan skiljer sig åt mellan könen. Enligt Rosenfeld drar Woolf en parallell till sitt egna liv och menar att bara för att hon var tvungen att vila mycket, betydde det inte att hon inte gjorde lika mycket som hennes make gjorde eller att hon var mindre kreativ än han var. Men, som Rosenfeld framhäver, behöver inte vila betyda att man gör ingenting, utan att man gör någonting, något annorlunda (Rosenfeld, 119). Som Claire Hanson skriver i *Virginia Woolf* står rosen för bilden av kvinnlig sexualitet och kreativitet och det var något som Woolf hade mycket av. Rosen är en metafor som återkommer i Woolfs texter, bland annat i *Mrs Dalloway*, när Clarissa ska köpa blommor till kvällens fest (Hanson, 56).

Diskussionen i *A Room of One's Own* fortsätter och Woolf konstaterar att inte heller kvinnors verk ska se ut som mäns. Kvinnor skriver inte som män, det ska de heller inte göra. Det finns två kön och de är olika, men eftersom de två inte räcker till, hur skulle vi då kunna nöja oss med *ett* om nu kvinnor ska vara som män? (*Room*, 75). Om det är så att könen är ofullständiga och bristfälliga i sig själva, hur kommer samhället att se ut om vi bara uppmuntrar ett beteende? Borde inte utbildning ske av båda könen och en framhävnings av skillnaderna dem emellan betonas som berikningar istället för att uppmuntra likheterna mellan dem? Därför uppmanar Woolf, enligt Goldman, ”kvinnolitteratur att mer öppet utforska lesbianismen och de narrativa verktygen för att göra detta möjligt” (Goldman, 102). Kvinnor vet hur man skriver om kvinnor, män kan inte komma åt det innersta i sina kvinno-skildringar.

I sin analys av Virginia Woolf i *Virginia Woolf: a commentary* argumenterar Bernard Blackstone för att Woolfs romaner följer hennes egen utveckling i livet. *The Voyage Out* speglar hennes ungdom medan *Mrs Dalloway* speglar henne som gift och vuxen. Enligt honom skriver Woolf utifrån tre teman: frihet, sanning och verklighet. Friheten handlar om ungdomen och människans frihet och emancipation, och vidare om kvinnlig rösträtt och suffragetterrörelsen. Sanningen handlar om medelåldern när man kan se sitt förflutna mycket klarare och hur männen och deras ologiska syn på kvinnan har gjort henne till en slav. Visionen däremot behandlar verkligheten och är resultatet av friheten och sanningen. Den syns aldrig i sin helhet eftersom tidigare

färgningar av orättvisor, hat och osanningar har gjort sikten oklar (Blackstone, 12).

Precis som Yvonne Hirdman vill Virginia Woolf att kvinnan ska bli en del av historien. ”Hur” vanliga elisabetanska medelklasskvinnor har levt bör skildras. Eftersom kvinnan inte har skrivit något själv, mer än lite i en dagbok någonstans och ett par brev, måste någon annan göra det. Hur kvinnan levde, hur många barn hon fick och vad de åt för mat måste finnas i ett register någonstans filosoferar Woolf om (*Room*, 37). Men där nuvarande feminister, som Hirdman, menar att man måste skriva om historien för att lyfta fram kvinnan på rätt sätt menar Woolf att det verkar väl ambitiöst. Hon menar att det borde räcka med att göra ett tillägg till den nuvarande.

När Mary (Woolfs fiktiva jag) lyfter blicken mot hyllan med alla verk av Shakespeare konstaterar hon att ingen kvinna kan, eller kommer att kunna mäta sig med Shakespeares begåvning. Men om Shakespeare hade haft en begåvad syster, tänker hon, hur hade hennes liv sett ut då? Judith Shakespeare, som hon kallar henne, får stå för ”den tystade kvinnliga författaren eller konstnären” (Goldman, 103) som dog för de historiska och litterära patriarkatets synder (Rosenfeld, 4).

Precis som Woolf fick Judith inte gå i skolan. Ibland lånade hon sin brors böcker, men då kom föräldrarna och bad henne göra något nyttigt som att laga strumpor eller röra i grytan istället. Snart blev hon trolovad med en grannes son, men hon ville inte gifta sig och blev därför slagen av sin far. Hon rymde till London för att slippa äktenskapet och bli skådespelerska. Men ingen ville ha henne. Istället blev hon älskarinna till en teaterdirektör och när hon fick reda på att hon var gravid tog hon sitt liv. Så här hade det nog sett ut, menar Woolf om Shakespeares fiktiva syster hade haft samma rättigheter som han. Men det hade förmodligen aldrig hänt, menar Woolf eftersom ”[g]enier som Shakespeare föds inte bland arbetande, utbildade slavande folk” (*Room*, 40). Det händer inte hos arbetarklassen, hur ska det då kunna ske bland kvinnor frågar hon sig och menar att deras slavgöra börjar i princip så fort de kan gå. Den som har kommit närmst som geni i kvinnosammanhang enligt Woolf kan ha varit Emily Brontë.

I *Mrs Dalloway* finns ett exempel där en kvinna får samma respekt som en man i samma situation hade fått. Richard Dalloway ser på lady Bruton och samtidigt på porträttet bakom henne. Det är av en släkting till henne, en general, och Richard konstaterar att kvinnorna i den slakten är väldigt lika männen. Han tänker på hur det

hade varit om hon hade varit general och kommer fram till att hon förmodligen hade varit en tyrann. Richard hade dock villigt lytt under henne eftersom han hyser största respekt för henne (*Mrs D*, 116). Även om detta bara är en tanke, och en fiktiv sådan, symboliserar den att kvinnan kanske kan få den respekt hon förtjänar.

Samtidigt som Woolf förespråkar en ny relation mellan könen där alla ska ha samma möjligheter, gör hon precis som Mary Wollstonecraft. Hon ser nostalgiskt tillbaka på den viktorska eran vad gäller romantik och äktenskap och det patriarkala samhället som då regerade och där kvinnans plats var i hemmet med barnen (Rosenfeld, 121).

Goldman diskuterar litterär materialism, eftersom den var en förutsättning för att kunna skriva enligt Woolf. Skrivarkonsten är inte exklusivt given till mannen av Skaparen som en gåva. Därför har männen inte heller ensamrätten till den. Att skriva är också en kroppslig process och används av författaren som kompensation för, eller i protest mot, existentiell smärta och materiellt underskott. Författandet är på samma materiella nivå som hälsa och pengar och husen vi bor i. Mannen är subjektet i samhället, språket är uppbyggt efter honom och exkluderar objektet, kvinnan. Därför är det för kvinnliga författare svårt att uttrycka sig med ett språk som redan har uteslutit henne (Goldman, 99). Hon måste därför skapa ett eget språk, en *feminin syntax*. Detta språk skulle skapas genom att kvinnor började skriva romaner på ett nytt sätt (101).

Woolf menar alltså att det måste finnas ett språk speciellt för kvinnor, men *hur* ska man skriva? Den perfekta skribenten är den, enligt Woolf, som bejakar både sin kvinnliga och sin manliga sida. Det är "fatalt för den som skriver att tänka på sitt kön. Det är fatalt att vara endast man eller kvinna; man måste vara kvinnlig-manlig [man-womanly] eller manlig-kvinnlig [woman-manly]" (*Room*, 90). Hon menar att man som författare ska vara androgyn. Hon går tillbaka till Shakespeare och menar att han, och ett antal andra män, har lyckats med detta. Ett exempel från Woolfs egna texter är karaktären Septimus Warren Smith som får stå som Clarissa Dalloways motsvarighet och jämvikt som Goldman skriver. Septimus kan inte hantera sina minnen från kriget medan Clarissa vill leva sina minnen igen (Goldman, 54).

Som jag tidigare diskuterat har kvinnor, enligt Woolf, varit fattiga sedan tidernas begynnelse och haft mindre intellektuell frihet än sönerna till slavarerna i Aten.

Därför har inte kvinnor haft en chans att skriva. Men tack vare kvinnorna förr och deras strävan samt "[k]rimkriget som släppte ut Florence Nightingale från sin salong och det första världskriget som öppnade dörren för genomsnittskvinnor nästan sextio år senare, håller dessa missförhållanden på att förbättras". Om inte dessa hade inträffat menar Woolf att kvinnorna inte skulle ha varit på hennes föreläsning och chansen att tjäna femhundra pund om året, vilken hon fortfarande tror är osäker, "skulle ha varit minimal" (*Room*, 93). Egentligen menar hon kanske då att om männen inte startat dessa krig, hade inte heller kvinnan innehavt den frihet och plats i samhället som hon vid denna tid hade.

På grund av många faktorer borde det idag (läs: 1929) skrivas nästan lika många böcker av kvinnor som av män, anser Woolf i sin essä. Om det inte är helt sant menar hon att det är väl i alla fall så att kvinnliga författare inte bara skriver romaner längre utan även annat, som biografier och skådespel. Men, de romaner som skrivs, skrivs på ett annat sätt än tidigare. De är inte längre självbiografier, utan författaren "använder den som en konst och inte som ett uttryck av jaget" (68). Eftersom ingen tidigare har skrivit på samma sätt om män som män har skrivit om kvinnor, borde Mary Carmichael, om hon är tuff nog, stiga fram och göra det. Enligt Rosenfeld uppmuntrar Woolf "sin unga publik av kvinnor att slå sig fria från kritiska kategorier och ignorera granskningar" (Rosenfeld, 124). Kvinnan har blivit granskad nog. I och med detta blir Mary Carmichael symbolen för den kvinna, vilken kvinna som helst, som vill, vågar och kan skriva, och som borde göra det. För att göra texten dubbeltydig och att ge texten den underton som krävdes för att inte texten skulle anses för rebellisk använder sig Woolf här av det som Gilbert och Gubar senare kallar *palimpsest*.

Rosenfeld fortsätter och menar att Woolf såg mer potential i en sammanfogning av könen än genom åtskiljning av dem (8). Man måste föra en dialog mellan dem. I uppföljaren till *A Room of One's Own, Three Guineas*, skriver Woolf att "nationen tillhör män och män tillhör nationen, och kvinnor är en del av den konstruktionen bara genom dygden som dotter eller hustru" (6). Woolf vill här betona att man ska kunna mötas vid gränsen och diskutera. Både Judith Shakespeare och Septimus Warren Smith är "messias figur[er] som kommer att resa sig igen när människor tar emot gränsen som en möjligheternas plats, en fruktbar grund där

motstridiga energier” kan mötas och diskutera för en ljusare framtid och acceptera olikheterna som positivt tillskott (5). Dessa messiasfigurer finns i oss alla. Mary Carmichael är också en. När detta möte sker kan kvinnan accepteras som en likvärdig författare till mannen och framförallt som en egen tänkande människa.

Sammanfattning och avslutning

De tre karaktärerna Rachel Vinrace, Clarissa Dalloway och Mary Carmichael är Woolfs alter egon. Rachel är den unga kreativa kvinnan som söker efter sanningen men möter en undergång på grund av att hon blir förälskad. Clarissa står för kvinnan som vill leva sina minnen, fast att de redan är förlorade. Mary blir den kritiker till hur kvinnan blivit behandlad i historien som samtidigt fritt får filosofera om hur det kunde ha varit och hur framtiden kan komma att se ut. Med åldern växer Woolfs intresse för kvinnofrågorna och det syns också i många andra av hennes texter.

För att kvinnan ska kunna bli intellektuellt och kroppsligt självständig och få den frihet som Woolf beskriver, måste hon ha möjligheten att tjäna egna pengar och bli ekonomiskt självständig. Först då kan hon ta ett steg uppför karriärtrappan och ett steg närmre mannen och verkligheten. I det patriarkala samhälle som Woolf levde i och skildrade fanns inte mycket plats för kvinnor än. Det var upp till dem själva att slå sig fram, med viss hjälp från de bröder som inte ansåg att kvinnan skulle behållas i hemmet. Kvinnorna har samma rätt som männen att utvecklas intellektuellt. De ska inte behöva hålla tillbaka med sin kreativitet bara för att de är kvinnor som Rachel gör genom förlovningen med Terence. Även Rachels död kan tolkas som en förgörelse av kvinnans kreativitet eftersom mannens kreativitet gick före hennes.

Men det är inte bara kreativiteten som Woolf diskuterar. Även kvinnan har rätt till att vara kvinna och njuta av sin existens och utforska möjligheterna däri. Hon ska inte behöva vara en sexuell slav till mannen eller en passiv bifigur som snällt existerar i periferin och plockas fram när hon behövs. Alla är vi olika, kanske relationen till Vita gjorde att Woolf såg sanningen, precis som Clarissa kan se tillbaka på sina minnen mycket klarare nu än när hon levde dem och på så sätt uppskatta dem. Om det nu är så att Woolf i sin lesbiska relation till Vita fann den kreativitet som gjorde hennes verk mer äkta och levande än annars kan vi nog aldrig få veta. Men efter att deras relation upphörde skrev Woolf inte längre med samma passion som innan och

många verk blev inte heller färdigställda. De lesbiska scenerna Woolf skildrar behöver inte bara ha en sexuell baktanke. Det kan också stå för en stark väninnerelation, ett ”systerskap” som skildras däri.

Samtidigt som Woolf betonar likheten och att det ska finnas jämlikhet mellan könen, menar hon att de också är mycket olika varandra. Kvinnor skriver inte på samma sätt som män. Könen är inte fysiskt eller mentalt lika heller. Därför bör de behandlas olika. Å ena sidan vill hon tillbaka till det könsdelade viktorska samhället där kvinnan stannar hemma. Å andra sidan vill hon att kvinnan ska kasta sig ut i verkligheten och våga söka sina mål, hur stora de än är. På de sista sidorna i *A Room of One's Own* sympatiserar hon med kvinnan och förstår att de måste ta hand om hemmet och föda barn, men inte fler än två eller tre, definitivt inte ett dussin. Men hon är besviken på att inte tillräckligt många av dem har tagit tillfället i akt och börjat studera på college nu när även kvinnor har möjlighet att göra det (*Room*, 96ff).

Vad Woolf vill säga med detta är att kvinnan måste ta tillfället i akt när männen stiger åt sidan för dem. De måste våga ta ett steg närmare den vägkorsning där, inom en snar framtid, män och kvinnor kan komma att mötas och kanske gå hand i hand mot en jämlikare framtid. Det var det som Woolf kämpade för med sina texter.

Litteraturförteckning

Primärlitteratur

Woolf, Virginia, *A Room of One's Own and Three Guineas*. 1984. London: Vintage, 2001. (Nytryck av originaltryck från 1929 och 1938)

Woolf, Virginia. *Mrs Dalloway*. 1925. London: Penguin Popular Classics, 1996.

Woolf, Virginia. *The Voyage Out*. 1915. Mineola: Dover Publications, 2006.

Sekundärlitteratur

Blackstone, Bernard. *Virginia Woolf: a commentary*. New York: Harvest, 1972.

Goldman, Jane. *The Cambridge Introduction to Virginia Woolf*. Cambridge : Cambridge UP, 2006.

Hanson, Claire. *Virginia Woolf*. London: The Macmillan Press LTD, 1994.

Hirdman, Yvonne. "Vad är kvinnohistoria", *Kvinnohistoria. Om kvinnors villkor från antiken till våra dagar*, red. Sonja Falk-Thaning. Stockholm: Utbildningsradion, 1998. 7-23.

Hirdman, Yvonne. "Kvinnor, makt och demokrati", *Kvinnohistoria. Om kvinnors villkor från antiken till våra dagar*, redaktör Sonja Falk-Thaning. Stockholm: Utbildningsradion, 1998. 153-168.

Kingsley Kent, Susan. *Sex and Suffrage in Britain, 1860–1914*. Princeton: Princeton UP, 1987.

Larsson, Lisbeth. "Feministisk litteraturkritik i förvandling" i *Litteraturvetenskap – en inledning*, red. Staffan Bergsten. Lund: Studentlitteratur, 2006.

Mepham, John. *Virginia Woolf. A Literary Life*. London: MacMillan, 1993.

Phillips, Melanie. *The Ascent of Woman*. London: Abacus, 2003.

Rosenfeld, Natania. *Outsiders Together: Virginia and Leonard Woolf*. Princeton: Princeton UP, 2000.

Vammen, Tinne. "Rösträtt till kvinnor". *Kvinnohistoria. Om kvinnors villkor från antiken till våra dagar*, red. Sonja Falk-Thaning. Stockholm: Utbildningsradion, 1998. 169-187.